

Busa (1507) posa *deboxar* amb o totes les vegades, oposant-se al *debuxar* del seu model Nebrija.

DERIV.: *Dibuix* [«*debuix* o *imatge*: imago», *DTo.*, 1647; «*debuix de pedra*: ectypum» i «*debuix* o *bosquejament*», *DTo.*, 1670; *debux* 'model o exemplar',⁵ fi S. XVII, Pons, *DAG.*; *dibuix*, 1695, Lacav., ja en el sentit modern]. *Debuxador* «adumbrador», 1575, OPou (*ThPu.*, 162, entre els «menestrals»). *Deboxament en scorsa*: cataglyphe, 1507, Busa-Nebr. Eiv. *buxellat* «labrado, esculpido» (PzCabr.) sembla extret i format regressivament d'un *desbuxellat*, derivat de l'oc.-fr. ant. *desboissier*, -oissier (en el qual es pendria *des-*, entès per la gent com apuntant a la idea de 'desfigurar', sentit com un afegit impertinent quan es tractava precisament de 'donar figura').

¹ No sé si està ben comprovada la lliçió *dib-* pels mss., car fóra cas únic en català fins a la fi del S. XVII. — ² En català el *DTo.* de 1670 no registra encara més que *debuxar* (*dib-* no afegit fins a l'ed. de 1757); Lacav., 1695, posa «*debuixar*, *debuxar* o *dibuxar*»; de fet es pot dir que el canvi es produeix c. 1600. Fins llavors, i encara en Nebrija, Torres Naharro, L. de Sepúlveda, Fr. Luis de Granada, Fr. Luis de León i Percivale (1591) solament apareix la forma amb *e*. Fins en Las Casas figuren totes dues formes, i en Oudin (1607) *dibuxar* només hi és amb remissió a l'article encapçalat «*debuxar* o *debujar*». Ahduc en el *Peribáñez* de Lope de Vega (II, xviii, 143) hi ha el substantiu *debujo*. D'altra banda Cervantes empra la forma amb *i* en les *Novelas Exemplares* (1613) i en la segona part del Quixot (1615); i així ho escriuen Covarrubias (1611) i tres o quatre clàssics dels anys 1620 (si podem fer cas de l'ed. Rivadeneyra). Per a aquesta documentació, veg. R. J. Cuervo, *Dicc. Constr.* II, 1211-2; *Obr. Inéd.*, p. 101; Tallgren, *Est. sobre la G. de Segovia*, p. 51. — ³ «Primerero le *debujo*, como con un perfil, una imperfecta imagen de justicia en la Ley; y después añadió en el Evangelio todos los colores y matices que faltaban para la perfección de esta imagen». — ⁴ «Quando estas cerraduras / que cierran estos candados / fueren abiertas, y visto / todo el paño *debujo*, / España será perdida / y todo en ella asolado», Lorenzo de Sepúlveda en el *Canc. de Romances* d'Anvers, a. 1551. Deu ser una representació en colors. — ⁵ També dóna «*debujo*, arte de *debuxar*: antigraphice», «*debujo*, el mesmo *debuxar*: antigraphia», on sembla tractar-se de 'retreatar' o 'representar' en general, car el nostre Busa ho precisa «*deboxar del natural trahent*: effigio, -as»; en «*debuxar traçando*: delinio» ja apunta el significat modern, o alguna cosa semblant, com sigui que Busa ho adapta dient «*deboxar alisant*: delinio, -is» (B VII, 5.40). — ⁶ Així=clarament en dos exs. occitans (Torcafol i *Prestre Johan*), i potser ja en un dels exs. de la Crònica francesa de Benoit («palais --- coverz e vòus e lambruschiez, od colors peinz e *deboissiez*»). D'on després 'descriure', 'imaginar', en dos exs. francesos. — ⁷ Wartburg va vacillar en la qüestió:

en el FEW I, 453a, derivava *deboissier* de *bois*=*bosc*, però en el 666b i n. 3, parteix de *BUXUM*. — ⁸ En castellà la *o* només apareix en l'*Alex.*, en el citat inventari aragonès i *deboxadura* en la *Historia Troyana*; en cat. en el *Miserere* de Pons (*DAG.*), fi S. XVII i *debuxador* en OPou.

DIC, pres del neerl. *dijk* id.; per conducte del cast. *dique* [1585] o del fr. antiq. *dique* [Ss. XIV-XVII, avui *digue*]; cf. DCEC. □ 1.ª doc.: *DOrt.*, 1917 (no Lab. ni Vogel).

DICASI 'inflorescència en dues rames', derivat del gr. *δίχαιος* f. 'separació en dues meitats' (derivat de ¹⁵ *δίχα* 'separadament, formant dos grups'). □ 1.ª doc.: *DFa*.

CPR. del mateix adverbi grec són *Dicogàmia* [1868, *SLiCosta*], -*cògam*; *dicotomia* [1868], *dicotòmic* [id.], formats amb *τέμνω* 'jo tallo'.

Dicció, *diccionari*, V. *dir* *Diclamídia*, V. *clàmide* *Dicèfal*, V. *cefàlic*, *acèfal* *Dicli*, *dielínic*, V. *inclinat* *Dicògam*, *dicogàmia*, V. *dicasi* *Dicord*, V. *corda* *Dicoreu*, V. *coreu* *Dicotiledoni*, V. *cotilèdon* *Dicòtom*, *dicotomia*, *dicotòmic*, V. *dicasi* *Dicroic*, *dicroisme*, *dicromàtic*, *dicroscopi*, V. *crom* *Dictador*, *dictadura*, V. *dir*

DICTAM, pres del gr. *διπταμον*, variant de *διπταμων* id. □ 1.ª doc.: *Diptamus*, 1409; *diptamon*, S. XV (*AlcM*, s. v. *dipt-*); *Dictamo*, 1670, *DTo.*; 1705, *Tarifa de Preus*.

Hi ha variants més populars: *gitam* [1871, Teixidor, *Flora Farm.*],¹ etim. pop. perquè el *dictam* s'usa per provocar el gitament de l'abort de la dona i del fetus de la cabra i contra el mal de ventre, i en tots dos casos hi ha gitaments o vòmits; també naixeria d'aquest la variant *llitamó (cf. *gessami* > *llessami*) i amb metàtesi *llitimó*, que també s'ha escrit *lletimó* (per influència dels noms de planta derivats de *llet*, com *lletissó*, -*ísó*): així en la Flora de Costa (1857-1877), d'on s'extreu *lletims* i *lletimar* en el vocabulari pastoral (*BDC* XIX, 158). Un nom de planta relacionat deu ser, encara, el que posà J. M.ª de Sagarra en el seu *Comte Arnau* (p. 164): «--- / allà, entre + *getolims* i *sajolida*, / hi ha una cosa que es mengen les guineus / ---»; encara que no hagi estat recollit pels diccionaris (*DFa.*, *DAG.*, *AlcM*, etc.), podem fer-ne cas perquè Sagarra fou assidu observador de la natura viva i dels seus noms (amb savis assessors familiars). Sembla haver-hi combinació dels citats *gitams* i *lletims* (potser amb intermedis *talims o *gitamims?).

¹ *Zitám* anoto a les Garrigues (Albagés 1936). I ja figura en Cavanilles, *Obs.* (II, 330).

Dictamen, *dictaminar*, *dictar*, *dictat*, *dictatorial*, *dicteri*, *dictes*, V. *dir*

Dictio- forma prefixada del gr. *διπτυον* 'xarxa', usada per formar tecnicismes, com *dictiocarp*, *dictiocarpisme*; *dictiotàcies*, gr. *διπτυωτός* 'semblant a xarxa'.